

๒๔ กันยายน วันมหิดล

ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตน เป็นที่สอง
ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ เป็นกิจที่หนึ่ง

ม.ป.ร.

มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะวิทยาศาสตร์

นิทรรศการออนไลน์
หน่วยจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์

พระราชประวัติ

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (สมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) ประสูติเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกะ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ (ปฏิทินสากลจะตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๕)

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๔ ในการพระราชพิธีสมโภชเดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนามว่า

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช นครบรมหาราชริบดินทร จุฬาลงกรณินทรวรางกูร สมบูรณเบญจพรตริสสวัสดิ์ ชาติดิโนวโรกโตสุชาติ คุณสังกาศเกียรติประภักษุ ลักษณวิจิตรพิสิฐบุรุษย์ ชนุตมรัตน์พัฒนศักดิ์ อรรควรราชกุมาร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์

เมื่อทรงพระเยาว์

เมื่อทรงพระเยาว์ประทับอยู่กับสมเด็จพระราชชนนี มีกรมหลวงสมรรัตนศิริเชษฐ เป็นผู้ถวายการดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพระอนามัยไม่สมบูรณ์นัก ทรงศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนราชกุมาร ในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาทรงย้ายไปประทับที่พระราชวังดุสิตกับสมเด็จพระบรมชนกนาถ จึงสนพระทัยวิชาภาษาอังกฤษมากขึ้น ในเวลาเดียวกันทรงเข้าศึกษา เป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม

ภาพบน

จากซ้าย พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอรุณพงษ์รัชสมโภช สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ และ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์

ภาพล่าง

ทรงเป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ ทรงฉายร่วมกับพระมารดาและพระเชษฐภคินี

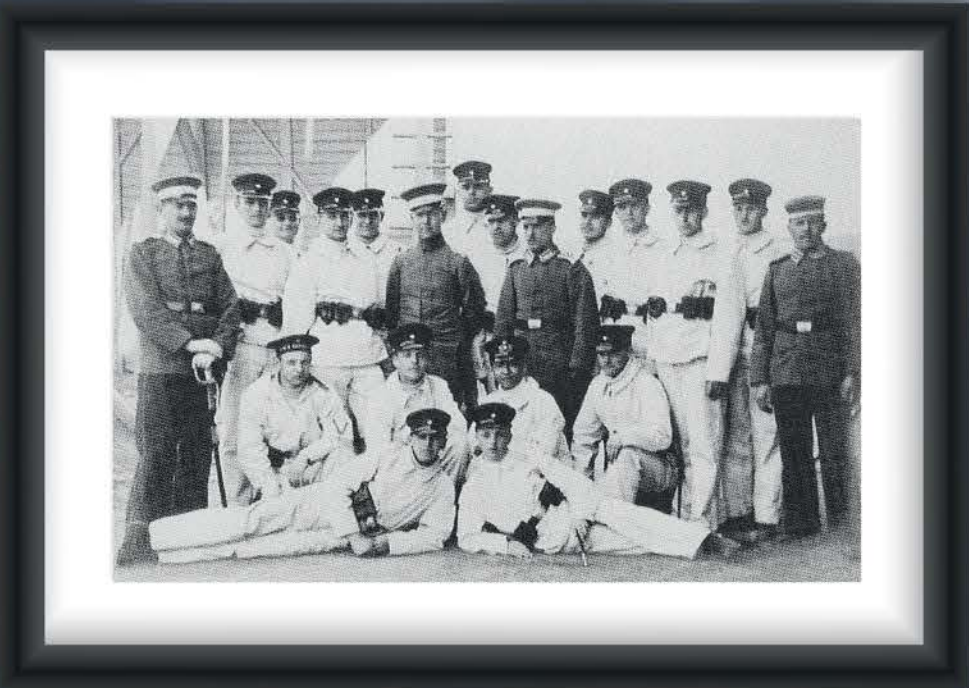

ทรงศึกษาวิชาทหารบกและทหารเรือ

พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบกในประเทศไทย
ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ทรงเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา
ที่โรงเรียนแฮร์โรว์ (Harrow) ประเทศอังกฤษ เป็นเวลาปีครึ่ง

พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ย้ายไปศึกษาวิชาทหารบก
ที่โรงเรียนนายร้อยชั้นต้น (Das Koniglich Preussische Kadettenhaus) ประเทศเยอรมนี
เป็นเวลา ๒ ปี เมื่อทรงเรียนจบหลักสูตรแล้ว เสด็จเข้าโรงเรียนนายร้อยชั้นสูง
ตำบากรส ลิชเตอร์เฟลด์ ใกล้กรุงเบอร์ลิน ทรงเรียนจบหลักสูตรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ มีพระประสงค์จะเปลี่ยนไปศึกษา
วิชาการทหารเรือแทนทหารบก ทรงเป็นนักเรียนนายเรือตรีที่อายุน้อยที่สุดแห่งจักรวรรดิनावีเยอรมัน
ทรงเริ่มศึกษาวิชาการทหารเรือที่โรงเรียนนายเรือเฟลนส์บูร์ก มุรวิก
(Marineschule Flensburg Murwik) จนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ทรงลาออกจากจักรวรรดิनावีเยอรมัน และเสด็จกลับประเทศไทย

ภาพบน
ทรงเป็นนายเรือตรีแห่งจักรวรรดิनावีเยอรมัน

ภาพล่าง
ทรงฉายร่วมกับพระสหายขณะฝึกวิชาการทหารเรือ ในเรือวิตตอเรีย หลุยส์

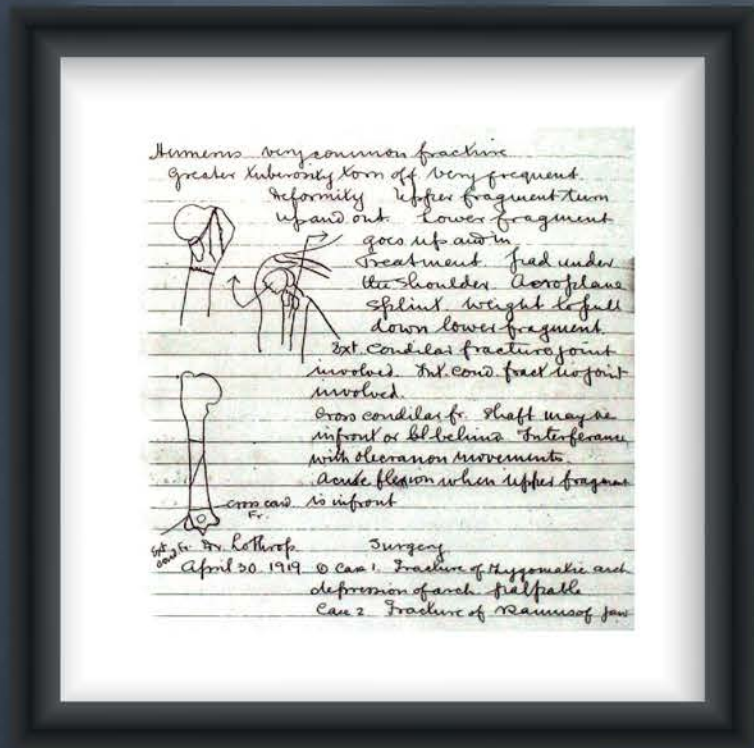

ทรงศึกษาต่อด้านสาธารณสุข

พ.ศ. ๒๔๕๙ ทรงศึกษาวิชาเตรียมแพทย์ที่โรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมืองเคมบริดจ์ ประเทศสหรัฐอเมริกา จากนั้นทรงศึกษาต่อที่ Harvard Medical School เมืองบอสตัน ทรงสำเร็จการศึกษาแพทย์ชั้นที่ ๒ (ชั้นปริดลินิก) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒

จากนั้นทรงเข้าศึกษาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ที่ School for Health Officer ซึ่งเป็นสถาบันร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และ สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตต์ (MIT) เป็นหลักสูตร ๑ ปี ซึ่งจะทำให้ทรงศึกษาจบได้เร็วกว่าวิชาแพทย์ที่มีหลักสูตรนานกว่า เนื่องจากทรงเห็นว่าด้านการสาธารณสุขเป็นที่ต้องการอย่างสูงในประเทศไทย

ภาพบน
สมุดจดบันทึกส่วนพระองด์
ภาพล่าง
ลายพระหัตถ์บันทึกดำบรรยาย

ทรงอภิเษกสมรส

พ.ศ. ๒๔๖๓ หลังจากทรงศึกษาวิชาสารานุกรมสุขศาสตร์ได้ระยะหนึ่ง
จำเป็นต้องเสด็จกลับประเทศไทยเพื่อทรงร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ทรงอภิเษกสมรสกับ
นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ ณ วังสระปทุม

นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ ได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงของ
สมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระเชษฐภคินี
ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนสตรีวิทยา
แล้วทรงศึกษาต่อในโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงพอพระราชหฤทัย
นางสาวสังวาลย์ตั้งแต่พบกันครั้งแรก มักจะเสด็จไปทรงเยี่ยมอยู่เสมอ
ต่อมาได้ทรงหมั้นอย่างเจียม ๆ ที่เมืองฮาตฟอร์ด และทรงอภิเษกสมรส
หลังจากที่ได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ และ
นางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี)

ประสูติพระราชธิดา

ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาสาธารณสุขศาสตร์และได้รับประกาศนียบัตรการสาธารณสุข (Certificate of Public Health C.P.H.) เมื่อวันที่ ๓๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔

วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ พระราชธิดาพระองค์แรก (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์) ประสูติ ณ เมืองเอดินบอร์ ประเทศสกอตแลนด์

ปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๖

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมขุนสงขลานครินทร์ เสด็จประพาสยุโรป พร้อมทรงงานไปด้วย เนื่องจากทรงรับปฏิบัติพระราชกรณียกิจเป็นองค์ผู้แทนรัฐบาลไทย ในการเจรจาขอความช่วยเหลือจาก มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) เพื่อปรับปรุงกิจการของโรงเรียนแพทย์ไทยตามความประสงค์ของรัฐบาล จึงต้องทรงตรากตรำพระวรกายเสด็จไปที่ต่าง ๆ ในยุโรป

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ กรมขุนสงขลานครินทร์
และพระชายา ทรงอุ้มหม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา พระราชธิดา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมขุนน่านราชบุรี
เสด็จไปเปิดสถานีประชาอนามัยพิทักษ์ที่ ๒ ชั่วคราว ของสภาเทศบาลสยาม
(ต่อมาเรียกว่า สถานีอนามัยที่ ๒)

ทรงรับราชการอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๖๖ ทั้งสองพระองค์พร้อมด้วยพระราชธิดาเสด็จกลับประเทศไทย
ตามพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย กระทรวงธรรมการ ทรงจัดการเรียนการสอน
ให้แก่นิสิตเตรียมแพทย์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปีต่อมา มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ทรงเป็น ข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป
และทรงดำรงตำแหน่งนี้ตลอดพระชนม์ชีพ ทรงแสดงความห่วงใยต่อสถานการณ์
ด้านสาธารณสุขในประเทศว่า

*“ถ้าได้จัดการสาธารณสุขดีแล้ว ความเจ็บป่วยของพลเมืองจะลดน้อยลง
เพราะมีโรคหลายอย่างที่ควรจะป้องกันได้ ผู้เจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้
ต้องเสียกำลังงาน ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ซึ่งนำมาคิดเป็นจำนวนเงินได้
ทำให้ประเทศชาติสูญเสียทางเศรษฐกิจไปมิใช่น้อย”*

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล และ
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช

ประสูติพระราชโอรส

เนื่องจากพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงอ่อนแอ คณะแพทย์ได้ถวายคำแนะนำให้เสด็จไปรักษาพระองค์ที่ทวีปยุโรป ซึ่งต้องพระราชประสงค์ที่จะเสด็จไปศึกษาวิชาแพทย์เพิ่มเติม

ระหว่างที่ประทับรักษาพระองค์ที่เมืองไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระราชโอรสพระองค์แรก (พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล) ประสูติ ณ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยไฮเดลแบร์ก

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ พระราชโอรสพระองค์เล็ก (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร) ประสูติ ณ โรงพยาบาลเดมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตต์ ปัจจุบันคือโรงพยาบาลเมทออบีร์น

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์

ทรงสำเร็จการศึกษาแพทยศาสตร

พ.ศ. ๒๔๖๕ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์
เสด็จไปทรงศึกษาวิชาแพทย์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา
ทรงสนพระทัยวิชากุมารเวชศาสตร์เป็นพิเศษ

ช่วงปีสุดท้ายของการศึกษา ทรงงานหนักมาก ทำให้พระอนามัยเสื่อมลงตามลำดับ
ด้วยโรคพระวัณโรค (๓) ก่อนสอบปลายปี ผู้อำนวยการโรงเรียนแพทย์เสนอว่า
จะถวายปริญญาแพทยศาสตรโดยไม่ต้องทรงสอบไล่ เพราะผลการศึกษาของพระองค์
อยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่ไม่ทรงยินยอม เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑
ทรงเข้าสอบไล่เช่นเดียวกับพระสหาย ปรากฏว่าผลการสอบไล่
อยู่ในขั้นเกียรตินิยมระดับ Cum Laude

เสด็จ กลับประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๑ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมขุนน่านราชบุรี พร้อมครอบครัว เสด็จกลับประเทศไทย และเสด็จไปทรงงานเป็นแพทย์ประจำบ้านที่โรงพยาบาลแมดเดอร์มิด จังหวัดเชียงใหม่ ทรงทุ่มเทพระสติปัญญาและพระวรกายปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังและดียิ่ง จนประชาชนชาวเชียงใหม่ขนานพระนามว่า “หมอเจ้าฟ้า”

ขณะทรงงานที่โรงพยาบาลแมดเดอร์มิดนั้น ที่ประทับของพระองค์คือ ห้องหนึ่งในตึกของโรงพยาบาล ไม่ได้มีมหาตเล็กหรือทหารรับใช้แม้แต่คนเดียว เสวยแบบธรรมดา ทรงมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย นายแพทย์ อี.ซี. คอร์ท ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเขียนเล่าถึงพระองค์ว่า

“วันหนึ่งภรรยาของข้าพเจ้าทูลว่ากุงพระบาทขาด จะขอรับชุนกวาง ทรงยิ้มและรับสั่งว่า พระองค์ไม่เคยใช้ของแพงเพราะไม่มีเงินซื้อ ข้อนี้เป็นความจริงเพราะทรงใช้เงิน ช่วยผู้อื่นแทบทั้งหมด นอกจากเสด็จมาทรงงาน พระองค์ยังพระราชทานเงิน ๓,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ให้กับโรงพยาบาลแมดเดอร์มิด เพื่อซื้อเครื่องเอกซเรย์ ซึ่งนับเป็นเครื่องแรกที่มีใช้ในภูมิภาค”

ภาพบน โรงพยาบาลแมดเดอร์มิด จังหวัดเชียงใหม่
ภาพล่าง บ้านพักของนายแพทย์คอร์ท ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแมดเดอร์มิด
ซึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมขุนน่านราชบุรี เสด็จประทับ

ทรงพระประชวรและสิ้นพระชนม์

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ เสด็จกลับกรุงเทพฯ ทรงพระประชวรด้วยโรคตับอักเสบ ต่อมาตรวจพบว่าทรงเป็นฝีบิดในตับ อาการโรคพระวัณกะ (ไต) กำเริบขึ้น ต้องประทับอยู่แต่ในพระตำหนัก ณ วังสระปทุม ตลอดเวลา

วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ มีพระอาการน้ำท่วมพระปัสสาวะ (ปอด) และพระหทัยวาย เวลา ๑๖.๔๕ น. สิ้นพระชนม์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนกรมขึ้นเป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระราชโอรส เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็น สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

พ.ศ. ๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหาดลุดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็น “สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก”

อาตุรกุลกระหม่อมฟ้า
อดุลเดชตั้งสุนด์
คุณะมาแมกสากล
องค์ละลิบนราธิปราช

เจ้าฟ้าหายากเพียง
กุลกระหม่อมมหิดลเมียด
ไอ้ควรหรือด่วนเสด็จ
สยามะชาติประยูรญาติข้า

มหิดลา เจ้าเอย
อบด้าว
โลกเลื่อง นรินทรฤ
อุระสะท้อน ทวิลถึง

หาพิชช ม่วงพ่อ
เขื่องซ่า
ตีวะโลก เสียรรา
วิโยคตราเสียดาย แสนฮือ

พระนิพนธ์ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
ถวายความอาลัย

“

หม่อมฉันรู้สึกเสมอว่า

การสาธารณสุขนั้นเป็นการสำคัญอย่างยิ่ง

ทั้งเป็นเครื่องบำรุงกำลังของชาติไทย และเป็นสาธารณะประโยชน์แก่มนุษยชาติทั่วไปด้วย
เพราะฉะนั้น เมื่อมีโอกาสอันใดซึ่งหม่อมฉันพอที่จะช่วยออกกำลังกาย

และสติปัญญาหรือทรัพย์สิน

อันเป็นผลที่จะทำนุบำรุงให้การนั้นเจริญขึ้นแล้ว

หม่อมฉันยินดีปฏิบัติได้เสมอ

”

พระราชหัตถเลขาในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร
อธิบดีกรมสาธารณสุข วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘

